

ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ФУНКЦІЇ, РІЗНОВИДИ, РОЛЬ У БОРОТЬБІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ З АГРЕСОРОМ

Українська мова функціює нині, в час тривалого воєнного стану в країні і тяжких випробувань для населення, як мова свободи, як потужна вербальна зброя українського народу в боротьбі проти агресора, як дієвий засіб захисту традицій самобутньої й багатовікової культури українського народу. Поповнюючись ледь не щодня лексичними новотворами (ЛН), українська мова змінює й світ: у багатьох відомих європейських містах відбуваються миротворчі акції населення з українськомовними плакатами, аби підтримати українців, українську мову, Україну. Визвольна війна в Україні впливає й на лексику інших мов, зокрема, в англійськомовному сленгу, за даними онлайн словника, вже функціює дієслово *Ukrained* (зукраїнити).

ЛН, якими збагачуються ресурси різних функційних стилів сучасної української мови, завжди привертають увагу лексикологів, термінологів і дериватологів. Мовна природа неологізмів, тенденції лексичної неологізації та критерії систематизації неологічного матеріалу – об'єкт дослідницької уваги у відомих наукових працях таких українських мовознавців, як Г. Віняр, Є. Карпіловська, Н. Клименко, Д. Мазурик, О. Нелюба, Г. Онуфрієнко, О. Стишов, О. Тищенко, Л. Туровська та ін.

Водночас нові слова активно використовують журналісти, політологи, блогери, соціологи, війни ЗСУ. Складаються і словнички неологізмів періоду воєнного стану. Мета цієї розвідки – визначити основні групи українськомовних новотворів за дериваційним критерієм, обґрунтувати актуальність цих неологізмів у час воєнного стану та функційний спектр у комунікаційному просторі.

Здійснена класифікація ЛН, зафіксованих різними електронними джерелами, дозволила виявити й описати такі групи: 1) дієслова гібридної мовної природи, що є похідними від іменників іншомовного походження на позначення дій, якими ЗСУ нищать ворога на своїй рідній території (*байрактарити, енлоїти, джавелініти, стінгерити*); 2) іменникові та дієслівні неологізми, утворені в різні види морфологічного способу та найчастотніші у використанні в різних медійних ресурсах (*арестовлення, заукраїнити, мамкувати*); 3) словосполучки з прямим і з переносним значенням як результат синтаксичного способу деривації (*тракторні*

війська, чисте небо, закрите небо, пінг-понгова дипломатія, брудна бомба);
4) іменникові новотвори на кшталт *войноміка*.

Українська мова, відповідно до висловленої в інтерв'ю думки професорки Лариси Масенко, є чи не найбільшим ворогом для агресора і в час війни перетворюється на зброю: гумор українського народу за своєю функцією стає своєрідною «смісловію ППО», що допомагає українському народові захищатися від пропаганди агресора та зберігати силу і незламність духу. Тож у цій війні українська мова, захищаючи і себе, і українську культуру, бо ж є її першоелементом, і саму Україну як її державна мова, заявляє гучно і про активність процесу мовотворчості українського народу, і про потужність власних словотвірних ресурсів, і про глузливе ставлення до окупантів. З'явилися спроби кодифікувати неологізми у сучасних відкритих електронних словниках.

Низку ЛН фіксує, зокрема, словник «Мислово». З'являються нині і фразеологізми, і навіть скоромовки. Наприклад, українська режисерка й акторка, авторка фонетичного практикуму «Видихай і звучи 2.0» Поліна Коробейник створила добірку авторських скоромовок за аналогією до відомих. Серед них: «Клара для Карла вкрала байрактара», «Чорної ночі червона калина хилилась, хилилась під Хливнюка, та не схилилась, а розвеселилась», «Кропивницькі паляниці зі смаком полуниці продаються у крамниці біля Укрзалізниці».

Отже, українська мова, чутливо реагуючи на зміни в політиці, соціумі та активно розвиваючись у різних своїх функційних стилях, утворює захисний вербальний щит для народу. Як важливий і дієвий елемент спротиву ворогу в час війни, коли під загрозою опиняються людські життя та помешкання, мова залишається рідним «домом буття», прихистком нескореного національного духу, сховищем стійкості та укриттям від смислових руйнувань. Дослідники, науковці, популяризатори української мови активно стежать за ЛН та фіксують їх в електронних словниках, що дозволяє систематизувати неолексеми.

Визначені за дериваційним критерієм групи українськомовних ЛН дозволятимуть поглиблено досліджувати саме ті, що спроможні з часом набути поняттєвого змісту термінів на позначення юридичних та міжнаукових понять, а відтак мають перспективу офіційно ввійти в писемну та усну наукову й ділову комунікацію, в підручники, словники, довідники, глосарії. Збагачуючи й увиразнюючи словниковий склад української мови якнайбільше та якнайшвидше саме у сфері медійної комунікації, ЛН стають вербальними свідками історичного часу, мовними маркерами нового та потенційним ресурсом для термінофондів техніки, науки, у тому числі різних галузей права.